

גלריית הטיפוסים לתכנון תפיסה עירונית ומערכת שירותים עבור אזרחים וותיקים בחולון

ינואר 2014

- 1..... שמואל כהן בן 82- ניצול שואה, אלמן המרותק לביתו
- 3..... בני הזוג יפה (65) ונחמיה (69) רדאי, תל גיבורים
- 4..... אתי(67) ויורם דויד (72).....
- 5..... יוליה (60) ואמה רעיה (86)
- 6..... אבנר מנחם (78)- פנסיונר ופעיל חברתי
- 7..... זהבה (75) וחיה (77) , אלמנות, חברות במועדון גמלאים בג'סי כהן

כל הדמויות המופיעות כאן הן פיקטיביות לגמרי. הן מייצגות מגוון רב של אזרחים וותיקים
בחולון אך אינן מבוססות על אדם אחד.

התמונות נלקחו מאתרים שונים באינטרנט, מרביתם לא מישראל.

שמואל נולד ברומניה, את שנות מלחמת העולם השנייה עבר עם שארית משפחתו בבריחה מהנאצים. עם סיום המלחמה עלה עם אחיו הצעיר לישראל, במסגרת עליית הנוער. בזמן שירותו הצבאי בחיל החימוש, הכיר את אשתו, רבקה, גם היא ילידת רומניה, פליטה יחידה ממשפחתה.

מיד לאחר סיום שירותם הצבאי נישאו בני הזוג ועברו להתגורר **בשכונת אגרונובך בחולון**. רבקה החלה ללמד בבית הספר בחולון,

ושמואל רכש מקצוע בתחום המכונאות ועבד כל ימיו בתעשייה הצבאית. לבני הזוג נולדו שלושה ילדים אשר נקראו על שם בני משפחתם אשר נספו בשואה. הילדים גדלו בחולון, שירתו בצבא, למדו ורכשו מקצוע, והם בעלי משפחות משלהם. לבני הזוג כהן יש 7 נכדים. בתם הצעירה ומשפחתה מתגוררים בחולון לא רחוק מבית הוריה. בנם הבכור חי בארה"ב ובנם האמצעי, גרוש ומתגורר בהרצליה בסמוך לילדיו.

לפני כחמש שנים, כשמלאו **לשמואל 77** שנה נפטרה רבקה במפתיע והוא נותר לבדו בדירתם. עד לפני שנתיים היה יוצא בקביעות לפגוש את חבריו מהעבודה בבית קפה במרכז העיר. אולם, בעקבות אירוע שבץ קל, הוא נותר עם שיתוק קל בצד שמאל. למרות שהוא יכול היה להתנועע באיטיות, ואף לטפל בעצמו הוא התבייש להראות בחברה ולכן הפסיק לצאת מביתו.

חוסר התנועה לאורך זמן גרם לירידה חדה ביכולת תנועתו. לאחרונה הוא משתדל שלא לצאת מביתו כלל. הוא נע ממיטתו לספת הטלוויזיה בלבד. בנוסף מספר האנשים עמם הוא נפגש התמעט מאוד. מבין חבריו נותרו רק שנים בחיים, ואחד ממעט גם הוא לצאת מביתו. האנשים היחידים עימם הוא נפגש בקביעות הם בתו המגיע פעם פעמים בשבוע לראות שהוא בסדר ואף מביאה לו אוכל שהוא אוהב, והמטפלת הסיעודית שמגיע שלושה פעמים בשבוע לארגן את הבית ולבשל מעט.

לאחרונה הבחינה בתו כי הוא מבולבל מעט. הוא לא בטוח ביום בשבוע, ונדמה לה שהוא מכנה אותה בשם אמה המנוחה. אחות משרד הבריאות והעובדת הסוציאלית חוששות שאם תהיה החמרה **במצבו המנטלי**, הוא יאלץ לעבור למוסד מאחר ויש חשש שהוא יפגע כאשר הוא נמצא לבד בביתו. כמו כן בשל חוסר התנועה שהוא גזר על עצמו, הכושר הגופני שלו ירוד ביותר ויש חשש שהוא יגיע למצב שהוא יצטרך עזרה בביצוע פעולות אישיות.

אתגרים עירוניים

- **חברה!** סיבות ואמצעים לצאת מהבית! **שירותי ספורט** המותאמים למרותקים
- **פיתוח פרויקט עיר תומכת** - פרויקט עירוני חולוני (ראה חוברת סופית של תוכנית האב) שמטרתו להרחיב ולהנגיש את סל השירותים העירוני לאזרחים וותיקים, בביתם!

• מרכז מידע למשפחות המטפלות בותיקים מרותקים

• נתונים ומידע

- בשנת 2010 התגוררו בחולון כ-13,000 אזרחים וותיקים **מעל גיל 75**. מהם 42% גברים ו-58% נשים.
- לפי נתוני משרד האוצר, בחולון חיים כ-3,200 **ניצולי שואה**. מתוכם מקבלים שירות ממחלקת הרווחה רק כ-600 איש. מהם כ-1,390 דוברי רוסית. מספר ניצולי השואה שעלו מרומניה החיים בחולון הוא 520 איש.
- **קשישים מרותקים לבית או למיטה**. בחולון מוכרים למערכת הרווחה כ-3,000 איש אשר מוגדרים מרותקים. בנוסף ניתן להעריך שיש עוד כאלף לפחות שאינם פונים מסיבות שונות.

בני הזוג יפה (65) ונחמיה (69) רדאי, תל גיבורים

בני הזוג רדאי נולדו למשפחות עולים בתל גיבורים. לאחר נישואיהם בשנת 1969 הקימו את ביתם בסמוך למשפחותיהם.

נחמיה מומחה בתחום החרטות עבד כל חייו בית מלאכה באזור התעשייה של חולון. למרות שיכול היה לצאת לפנסיה כבר לפני שנתיים הוא ממשיך לעבוד בחצי משרה. מנהל בית המלאכה רוצה מאוד שנחמיה ימשיך לעבוד כל עוד הוא יכול מאחר ואין הרבה עובדים בעלי מומחיותו. נחמיה מצדו מעדיף להמשיך לעבוד כל עוד הוא מסוגל. בנוסף לעניין בעבודה הוא רוצה להמשיך להכניס משכורת מאחר ובני הזוג תומכים בבתם הצעירה המגדלת את ילדיה לבדה, וחייה בסמוך אליהם.

יפה הייתה עקרת בית וגידלה את ארבעת ילדיהם. לקראת גיל 50 כשהילדים גדלו היא החלה לעבוד כמטפלת בגן ילדים. לקראת גיל 60 כשנולדו נכדיה היא יצאה לפנסיה והחלה לעזור בגידול הנכדים.

בנם הבכור משרת בצבא קבע וחי עם משפחתו בדרום הארץ. בתם השנייה למדה הנדסה רפואית והיא מתגוררת עם משפחתה בחיפה בסמוך למקום עבודתה. בנם השלישי הוא רווק, מומחה לשיווק העובד בכל הארץ. בתם הצעירה נישאה בגיל צעיר- למורת רוחם- והתגרשה לאחר שנולדו שני ילדיה. היא מתגוררת עם הוריה, עובדת כמזכירה רפואית ונעזרת בהם מאוד. בנוסף, בני הזוג מטפלים בהוריה של יפה, בני ה-90.

למעט ירידה קלה בראיה ושמיעה בני הזוג מרגישים בריאים וחיוניים. למרות הטיפול האינטנסיבי בנכדיה ובהוריה, **יפה פעילה מאוד**. היא משתתפת בחוגי אומנות שונים במרכז הקהילתי, נהנית מקורסי העשרה בחנקין ומתנדבת באופן קבוע בבית החולים וולפסון. לעומתה, נחמיה מעדיף בסוף יום העבודה המקוצר לחזור הביתה ולהישאר בו. הפעילויות הקבועות שלו מחוץ לביתו הם עזרה בשמירה על נכדיו וקניות עם אשתו. יפה לוחצת עליו למצוא פעילות עם בני גילו ולצאת יותר מהבית (לא נעים לה שהיא יוצאת הרבה והוא נשאר בבית) אולם נחמיה לא מוצא פעילות המתאימה לו.

הכנסתם ממשכורתו של נחמיה, וקצבת הזקנה תואמים לאורך חייהם הנוכחי, מאחר והם שומרים מכל משמר שלא לחרוג מתקציבם. הם היו רוצים לנסוע יותר לחו"ל, אולם יפה אמורה לעבור טיפול שיניים שעלותו מעורכת בכ-100,000 ₪ ולשם כך יצטרכו לפתוח תוכנית חיסכון.

אתגרים עירוניים

- מערכת שירותי חברה ופנאי וספורט **בתוך העיר חולון** בעלויות שונות.
- פיתוח אלטרנטיבות לפנאי, ספורט ומעורבות חברתית- **לגברים וותיקים**.
- פיתוח **מרחב ציבורי**, נגיש, מכבד ומזמין.
- ייעוץ ותמיכה **באזרחים וותיקים המטפלים בהורים** מבוגרים מהם.

נתונים ומידע

- מספר התושבים בני 60 עד 69 בחולון הוא **18,155** איש ואישה.
- תמהיל המצב הכלכלי של תושבי חולון הוותיקים הוא, 50% במצב בינוני פלוס, 23% נתמכים בגמלות ביטוח לאומי, וכ-27%. בסקר התושבים נמצא ש-46% מהוותיקים מסייעים בגידול נכדיהם
- עבור 75% מן האזרחים הוותיקים בחולון, ילדים מתגוררים במרחק נסיעה מהם כשליש במרחק נסיעה של יותר ממחצית השעה. 12% מתגוררים עם ילדיהם, ו-13% במרחק הליכה.
- בסקר הספורט של חולון נמצא שגברים מעדיפים ספורט לא מאורגן במקום ציבורי פתוח

אתי(67) ויורם דויד (72)

אתי (67) ויורם דויד (72) עברו לשכונת **קריית אילון** עם פרישתם לפנסיה, בעקבות בתם. יורם היה רופא בבית החולים בצפת ואתי ניהלה בית ספר במועצה האזורית. הם התגוררו וגידלו את שני ילדיהם במצפה בגליל. לאחר שילדיהם עזבו את הבית הם שקלו לעזוב את המצפה בגליל ולעבור למקום יותר עירוני. לכן כשבתם (בת 37) עברה עם משפחתה לחולון הם החליטו לעבור בעקבותיה ורכשו דירה בבניין חדש סמוך. בנם השני (כבן 40) הוא רופא בבית החולים בבאר שבע וילדיו אוהבים מאוד לבוא לבית סבם וסבתם מול המתגוררים מעל גן סיפור.

בני הזוג חיו בניחותא, נסעו לחו"ל פעמים בשנה, ונהנו מהקרבה למקומות תרבות בתל אביב. חברים נוספים מסביבת מגוריהם הקודמת מתגוררים בתל אביב והסביבה והם נפגשו עימם לעיתים קרובות. כמו כן עד לאחרונה הם קיבלו את שלושת נכדיהם מבית הספר והגן, שלוש פעמים בשבוע.

לאחרונה חלה ירידה חדה במצבו המנטלי של יורם. הוא נוטה לשכוח דברים רבים. הוא נעשה רגוז ועצבני, עד כדי כך שאתי החלה לקבל את נכדיה בביתם ולא בביתה.

יורם מסרב להמשיך לצאת לבילויים משותפים ואתי מפחדת להשאיר אותו לבד. למרות שהסימנים למחלה דמנטית הם ברורים מאוד, **אתי** מתקשה להשלים עם המצב ומסרבת לקחת אותו לאבחון. בנם הרופא ובתם מנסים לגרום לה לקחת את אביהם לטיפול. ילדיהם מרגישים חסרי אונים מול הדרדרות מצבו של אביהם ונבוכים מול התנהגותה המדחיקה של אמם.

ילדי בני הזוג מחפשים עזרה בחולון. עד עתה מרבית פעילותם של בני הזוג הייתה מחוץ לחולון אין להם כל היכרות עם מערכות הבריאות והרווחה המקומיות ואין להם חברים או מכרים בני גילם בעיר. בנוסף מאחר ותדירות הנסיעות אל מחוץ לשכונה ולעיר ירדה באופן ניכר, נאלצת אתי לצרוך שירותים ליד הבית, אולם אלו מעטים והיא נאלצת להישען על בתה או לנסוע בתחבורה הציבורית למרכז העיר.

אתגרים עירוניים

- הדרכת משפחות ועזרה טיפולית וייעוצית לאורך התקדמות המחלה. שירותים טיפולים וסיעודיים לחולים, שירותים התומכים ברווחה הנפשית של החולים, מערכת רפואית מייעצת תומכת, תמיכה נפשית בבני המשפחה.
- הרחבת מערכת שירותים כללית בשכונות החדשות.

נתונים ומידע

- **תפרוסת הוותיקים בעיר משתנה בקצב מהיר.** השכונות המבוגרות הבאות הן קריית אילון (2654 איש בני 55-64), בן גוריון (כ-2230 בני 55-64)
- **חולי אלצהיימר** - בשנתיים האחרונות חלה עלייה של ממש במספר המשפחות הפונות לצוות האזרחים הוותיקים בחולון, מספר עשרות בחודש. מנתונים שנאספו באגף לשירותים חברתיים, מעורך כי 25% מזכאי גמלת סיעוד (כ-7,000 איש) נמצאים בשלבים שונים של ירידה קוגניטיבית או מוגדרים כתשושי נפש. נתון זה גבוה מהממוצע הארצי לשנת 2010 המוערך ב-19.5% מכלל הזקנים (ראה, תוכנית לאומית להתמודדות עם מחלת האלצהיימר). ניתן להעריך כי בעיר חולון לבדה מתמודדות, בכל זמן נתון כ-2,000 משפחות עם מחלת האלצהיימר ומחלות דמנטיות נוספות.

יוליה בת ה 60 היא תושבת **שכונת קריית שרת מזרח** מזה 23 שנה. היא עלתה לארץ עם אימה רעיה, בעלה ושני בניה הקטנים בשנת 1990. אולם שנים ספורות לאחר מכן נפרדה מבעלה ומאז היא מגדלת את ילדיה בסיוע אמה. היא עובדת בבנק הפועלים ונוסעת למקום עבודתה בתל אביב באוטובוס.

בנה הבכור בן 26 שנה מסיים את לימודיו במכללה באריאל ועד שהוא ימצא עבודה הוא מתגורר בביתה עם חברתו (החדשה, לא רואים חתונה באופק). בנה הצעיר, השתחרר מהצבא לפני שנה והוא נמצא בטיול בדרום אמריקה. היא מקווה שהוא יחזור במהרה ויתחיל ללמוד.

יוליה יכולה לפרוש מעבודתה עוד כשנה, אולם היא שוקלת את צעדיה. מצד אחד היא חוששת מירידה ברמה הכלכלית מאחר והיא תצטרך להתבסס על הפנסיה שלה וגמלת הזקנה של אמה, ולכן חשה שעליה להמשיך לעבוד כל עוד היא יכולה, אולם היא מרגישה שחוקה מעבודתה בבנק מול הקהל ורוצה מאוד לפתוח פרק חדש בחייה. עד עתה כל חייה התרכזו בבנק ובגידול ילדיה. בשנים אלו לא פיתחה מעגל חברים חדש ולמרות שהיא חיה בחולון שנים רבות היא איננה מכירה אנשים רבים. יש לה צורך פנימי לשוב ולפתח צד אומנותי שהיה חלק מחייה לפני העלייה לישראל, אולם אין לה מושג מה והיכן? הירידה בפעילות עם הילדים, אשר גדלו פינתה לה זמן רב ועתה היא חשה את הבדידות החברתית ביתר שאת.

רעיה המתקרבת לגיל 86 נולדה בפולין. אולם במלחמת העולם השנייה בהיותה כבת 11 ברחה עם אמה לרוסיה. לאחר שאמה נפטרה עלתה לישראל עם בתה וחתנה. בשנים שעזרה לבתה בגידול נכדיה הרגישה חזקה וחיונית. מאז שנכדיה התגייסו היא מרגישה ירידה חדה בחדות הראיה וההבנה וקשה לה מאוד לנוע לאורך זמן. חוג מכריה מצומצם מאוד. בעבר נפגשה עם שתי חברות אשר התגוררו בבית עמיגור ואף השתתפה בחוגים בעמיגור, אולם הן נפטרו, ועתה היא ממעטת מאוד לצאת.

אתגרים עירוניים

- **מרכז הכוונה לאזרחים וותיקים (צעירים ברוחם).** לתעסוקה בשכר, לימודים לאורך החיים, והתנדבות.
- **פיתוח מקומות להיכרות וחברה** לאזרחים וותיקים "צעירים" בני 60+ ואזרחים וותיקים מבוגרים בני 80+.
- **פיתוח אפשרויות חברה** לוותיקים מרותקים בביתם.

נתונים ומידע

- **אזרחים וותיקים בודדים (חד הוריים, רווקים וגרושים).** בבחינת נתוני ארנונה נמצא שבגילאים 60-64 יותר כ-43% מהכתובות הן של מבוגרים בודדים- בקרב קבוצת הגיל המבוגרת יותר בני 65-74, משקל הבוודים יורד והוא פחות מ-30%. ההבדלים מעידים על השוני המהותי בין הוותיקים אשר נולדו במהלך ולפני מלחמת העולם השנייה לבין בני הבייבי בום.
- **עולים –** בחולון מתגוררים כ-31,000 עולים. מהם יוצאי אתיופיה כ-614 איש. (?) **ויוצאי ברית המועצות** כ-26,755. משקל הוותיקים בקבוצת עולי ברה"מ לשעבר גבוהה יחסית משקל העולים בשכונות: קריית שרת מזרח-30%, בג'סי כהן 35%, נאות רחל 24% ואגרברנק 22%.

אבנר מנחם יליד ישראל, מתגורר בחולון מאז נישואיו לצילה. בני הזוג מתגוררים במרכז העיר בבית צמוד קרקע, בסמוך למועדון בריזה בו הם מנויים.

לבני הזוג שני ילדים נשואים ובעלי משפחות. בנם הבכור גר בחולון סמוך אליהם ואלו בתם מתגוררת במרחק נסיעה בראשון לציון. אבנר וצילה עוזרים לילדיהם בטיפול בנכדיהם ככל יכולתם, בזמן חופשות או מחלות ילדים וכדומה.

אבנר עבד בתעשייה האווירית שנים רבות. לאחר פרישתו מהעבודה הצטרף לארגון גמלאי התעשייה האווירית. במהלך השנים נבחר לוועד ארגון הגמלאים והחל לעסוק בייזום והפעלת שירותים לחבריו, בהם טיולים, מפגשים חברתיים, מועדון צרכנות ועזרה הדדית. העיסוק בוועד הארגון מעסיק אותו מאוד ו"גוזל" מזמנו את רוב היום. אולם הפעילות החברתית-ניהולית מעסיקה אותו, גורמת לו סיפוק רב ובונה לו שם של פעיל חברתי בעיר. בנוסף, בני הזוג חברים במועדון בריזה. הם שוחים, מתאמנים ונפגשים עם חברים קרובים ושכנים.

לאחרונה חלה ירידה במצב הבריאותי של צילה אשתו. לפני מספר שנים חלתה צילה בסרטן השד. אף שהחלימה לגמרי יכולתה לעזור בטפול נכדיה הולכת ויורדת. דבר זה מאלץ את **אבנר** לקחת חלק גדול יותר בטיפול בנכדיו (אותם הוא אוהב מאוד) על חשבון פעילותו הציבורית.

אתגרים עירוניים

- **בית הגמלאי בחולון**- הקמת מרכז לכל הפעילויות הקשורות לאזרחים וותיקים, אשר אינם קשורים לרווחה וטיפול אישי).
- **בניית "קהילת אזרחים וותיקים בחולון"** אשר תייצר, עבור הוותיקים הרוצים בכך, מערכת חברויות, תמיכה וייעוץ.

נתונים ומידע

מתנדבים גברים

חברות במועדוני ספורט פרטיים- בסקר שנערך על ידי האגף לתכנון אסטרטגי של עיריית חולון בשנת 2013 נמצא שבחלוקה בין נשים וגברים: בגיל 55-64 כ-18.8% מהגברים ו-16.4% מהנשים הולכים לקאנטרי קלאב. לעומתם מעל גיל 65 כ-31.3% מהגברים ו-27.3% מהנשים השיבו שהם הולכים לקאנטרי קלאב. דבר המעיד על **הפוטנציאל השיווקי** של הגמלאים.

זהבה (75) וחיה (77) , אלמנות, חברות במועדון גמלאים בג'סי כהן

זהבה וחיה הן תושבות **שכונת ג'סי כהן** בחולון. למרות שהן שכנות שנים רבות הן נעשו חברות טובות רק לאחר המפגש במועדון הגמלאים.

זהבה בת 75 היתה עקרת בית. כל חייה טיפלה וטיפחה את ארבעת ילדיה. היא התאלמנה לפני כשנתיים. עד מותו של בעלה היא טיפלה בו במסירות וכמעט ולא יצאה מביתה.. כיום, זהבה מתפרנסת מקצבת זקנה והבטחת הכנסה. ילדיה אינם גרים בערים המקיפות את חולון אולם הם נמצאים בקשר טלפוני יום יומי והם מקפידים שלפחות פעם בשבוע אחד מהם יבקר אותה ויעמוד על מצבה. מצבם הכלכלי וגידול משפחתם אינם מאפשרים להם לתמוך כלכלית באמם. לאחר מות בעלה הציעו ילדיה שהיא תבקר במועדון הגמלאים. זהו המקום החברתי והתרבותי הראשון אליו היא נחשפה בעשור האחרון.

חיה התאלמנה לפני כ-10 שנים אולם היא הגיע למועדון רק אחרי שנפצעה בתאונת דרכים שמנעה ממנה לנוע למרחק. כמו זהבה גם ילדיה של חיה היו אלה שאיתרו את המועדון והכירו אותו לאמם. ילדיה של חיה מתגוררים בחולון, אולם הם בדרך כלל עסוקים בבני משפחתם הצעירים. חיה מתפרנסת מקצבת הזקנה וגמלת פנסיה צנועה מאוד שלה ושל בעלה המנוח.

בעקבות ההיכרות במועדון הגמלאים החלו החברות לבלות את זמנן ביחד. הם מבלות את מרבית הבקרים במועדון הגמלאים ואחר כך הן הולכות לאכול אצל אחת מהן, ונפגשות שוב אחר הצהריים או בערב. ההיכרות ביניהן הפיכה בהן אומץ והן מחפשות אפשרויות בילוי והעשרה בעיר בנוסף למועדון הגמלאים בעלות מינמלית. אולם היציאה מהשכונה התגלתה כקשה. יש מחסור בתחבורה ציבורית למרכז העיר או למוקדי בילוי בראשון לציון או בתל אביב. חלק מהקווים הפעילים ביום אינם פעילים בלילה.

אתגרים עירוניים

- **מערכת פנאי** מגוונת מבחינת תמהיל נושאים, עלויות ופיזור בעיר
- פיתוח תכניות קהילתיות לאזרחים וותיקים **בארגוני התרבות** בעיר.
- הרחבה, הגדלת כמות המועדונים, שדרוג פיזי וגם **חשיבה מחודשת לגבי אופי מועדוני הגמלאים** בחולון.
- שיפור מידי של **התחבורה הציבורית** בהתאמה לצרכי האזרחים הוותיקים.
- פיתוח מפגשים **חברתיים לגברים**

נתונים ומידע

משתתפות (ומעט משתתפים) במועדוני הגמלאים. בחולון קיימים כ-13 מועדוני גמלאים ברשת קהילה ופנאי, ועוד מספר מועדונים לקהילות בעלות צרכים מיוחדים המופעלות על ידי הרווחה. המועדונים משמשים בית שני לחבריהם- או שמה נאמר בכנות- חברותיהן, מאחר ורוב החברים בהם הן נשים בנות 75 פלוס. היצע המקום הקיים היום הוא רק כ-1000 איש, למרות פוטנציאל צריכה גבוהה בהרבה (מספר בני 75+ הוא 13,000 מהם 7500 נשים-נתוני 2010). ובמספר מועדונים קיימת "רשימת המתנה". בנוסף יש בקשות של "גמלאים צעירים" לפתוח מועדון "צעיר" עבורם.